

УДК 37.014.5:314.151.3](4+477)

*Дар'я Вороніна-Пригодій, науковий співробітник
відділу порівняльної педагогіки,
Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна*

ОСВІТНЯ ІНТЕГРАЦІЯ БЕЗ ВТРАТИ ІДЕНТИЧНОСТІ: ДОСВІД УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ У ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Анотація. Досліджується баланс між адаптацією до нових освітніх систем та збереженням української національної ідентичності через підтримку рідної мови, культури та онлайн-навчання в українських школах. На основі аналізу європейських практик інтеграції та українських ініціатив розглядаються виклики, такі як мовний бар'єр, психологічна адаптація та подвійне навчальне навантаження. Пропонуються рекомендації для вдосконалення інтеграційних моделей, які сприяють як соціальній адаптації, так і збереженню культурної спадщини.

Ключові слова: освітня інтеграція, національна ідентичність, діти українських мігрантів, європейська освіта, бар'єри освітньої інтеграції.

Abstract. The article explores the balance between adapting to new educational systems and preserving Ukrainian national identity through the support of the native language, culture and online learning in Ukrainian schools. Based on the analysis of European integration practices and Ukrainian initiatives, the article discusses challenges such as language barriers, psychological adaptation and double study load. Recommendations are offered to improve integration models that promote both social adaptation and preservation of cultural heritage.

Keywords: educational integration, national identity, children of Ukrainian migrants, European education, educational integration challenges.

Внаслідок повномасштабних бойових дій в Україні виникла одна з найбільших міграційних криз у Європі. Станом на 31 березня 2025 року понад 4,26 мільйона осіб, які залишили Україну, мали тимчасовий захист у країнах Європейського Союзу. Ці дані надані Євростатом і свідчать як про загальне зменшення кількості бенефіціарів, так і про нові тенденції в динаміці міграції [9].

Освітня інтеграція українських дітей-мігрантів стала ключовим викликом для європейських країн, які прагнуть забезпечити доступ до освіти, водночас

враховуючи унікальні потреби дітей, що пережили травму війни. Для більшості українських сімей важливим залишається збереження національної ідентичності, зокрема через підтримку української мови, культури та зв'язку з батьківщиною. За останні роки накопичено значний досвід щодо того, як європейські країни інтегрують українських школярів у свої освітні системи, які виклики виникають у цьому процесі, та як вдається зберігати українську ідентичність у нових умовах.

Європейські країни розробили різні підходи до інтеграції українських дітей-мігрантів, які можна умовно поділити на кілька моделей:

Модель № 1. *Навчання в звичайних класах з місцевими учнями.* У Польщі, де перебуває близько 960 тисяч українських біженців, 90% українських учнів навчаються разом із польськими дітьми, а 10% відвідують підготовчі курси для подолання мовного бар'єру [1]. Такий підхід сприяє швидкій соціальній адаптації, але може створювати труднощі через недостатнє знання мови.

Модель № 2. *Окремі інтеграційні класи.* У Чехії, Ісландії та Кіпрі створюються спеціальні класи для учнів-мігрантів, де основна увага приділяється вивченню місцевої мови, але також можуть викладатися окремі предмети з української програми. Однак, близько третини освітніх систем у Європі не надають конкретної підтримки на найвищому рівні для створення українських груп/класів або дистанційного навчання [8, с. 20].

Модель № 3. *Дистанційне навчання в українських школах.* Багато українських дітей-мігрантів продовжують навчання онлайн в українських школах, що дозволяє зберігати зв'язок із рідною освітньою системою та культурою. Однак це створює подвійне навантаження, оскільки багато дітей одночасно відвідують й місцеві школи [3].

Модель № 4. *Самоорганізовані українські школи.* У країнах ЄС діють українські суботні чи недільні школи, які підтримують вивчення української мови, літератури та історії. Такі заклади часто створюються за ініціативи української діаспори і є важливим інструментом збереження ідентичності.

Наприклад, у Нідерландах організована школа для близько 100 учнів, в Бухаресті на базі румунського коледжу планують навчати 200 дітей з України [5].

Означені чотири моделі демонструють прагнення європейських країн забезпечити доступ до освіти дітей у зручний для них спосіб, але також підкреслюють складність поєднання інтеграції з підтримкою культурної ідентичності. Перш за все, це пов'язано з наявністю викликів щодо освітньої інтеграції.

Одним із головних викликів є недостатнє знання місцевої мови. У країнах, таких як Болгарія чи Сербія, де мови мають слов'янське коріння, адаптація може бути дещо легшою, але в Німеччині, Франції, Італії, Естонії, Фінляндії, Греції, Угорщині, Ірландії, Латвії, Литви чи Румунії мовний бар'єр стає серйозною перешкодою. Для подолання цієї проблеми європейські країни впроваджують додаткові мовні курси, залучають перекладачів або українських вчителів [7, с. 36].

Діти-мігранти часто переживають психологічні травми через війну, втрату домівки та розлуку з рідними. Європейські школи намагаються надавати психологічну підтримку, але брак спеціалістів, які розуміють культурний контекст України, ускладнює цей процес. У деяких країнах, наприклад у Швейцарії в Pestalozzi Village, використовуються методики міжкультурної комунікації при роботі з дітьми з України, що сприяє створенню сприятливого середовища для їхньої соціальної, психологічної та академічної адаптації. [2, с. 5].

Багато українських учнів одночасно навчаються у місцевих школах і дистанційно в українських, що призводить до перевантаження. У дослідженні Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (UNHCR) підкреслюється, що близько 57% сімей, які не віддали своїх дітей до місцевих шкіл, кажуть, що причиною такого рішення стало онлайн або дистанційне навчання з використанням українського освітнього контенту. Батьки зазначають, що таке навантаження негативно впливає на психоемоційний стан дітей [6].

Досвід європейських країн показує кілька успішних практик, які можна масштабувати:

По-перше, залучення українських вчителів. У Польщі, Латвії, Литві, Естонії українські педагоги отримують можливість працювати в місцевих школах після проходження атестації, що сприяє як інтеграції учнів, так і збереженню їхньої ідентичності [4].

По-друге, розроблення адаптивних програм. Деякі університети розробляють такі програми українською мовою для мігрантів з України. Наприклад, Collegium Civitas у Варшаві розробив адаптовані україномовні навчальні програми для студентів першого курсу. Після закінчення першого курсу вони продовжать навчання польською мовою [5].

По-третє, психологічна підтримка. У Фінляндії та Словаччині вчителям надають методичні матеріали щодо роботи з дітьми-мігрантами, включаючи розмови про війну та психологічну допомогу.

Освітня інтеграція українських дітей-мігрантів у європейських країнах є складним, але необхідним процесом, який вимагає балансу між адаптацією до нових умов і збереженням національної ідентичності. Моделі інтеграції, такі як навчання в звичайних класах, окремі інтеграційні класи чи підтримка українських шкіл, демонструють як успіхи, так і виклики. Мовний бар'єр, психологічні труднощі та подвійне навантаження залишаються основними перешкодами, але залучення українських педагогів, адаптивні програми та підтримка культурних ініціатив допомагають їх долати. Подальший розвиток інтеграційних практик має враховувати як потреби дітей-мігрантів, так і важливість збереження їхньої української ідентичності, що є запорукою їхнього успішного майбутнього та зв'язку з батьківщиною. Для вдосконалення інтеграційних моделей пропонується: створити єдину європейську платформу для обміну досвідом інтеграції українських учнів; розширити фінансування українських недільних шкіл та культурних центрів; уніфікувати визнання українських онлайн-курсів у

європейських системах освіти; посилити підготовку вчителів для роботи з дітьми-мігрантами, включаючи культурну компетентність.

Список використаних джерел

1. Вчитись в українській і закордонній школі одночасно. Влада має план для школярів-біженців. *BBC News Україна*. 2023. 15 серп. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cpwyw5845elo> (дата звернення 05.05.2025).
2. Адаптація українських дітей у школі за кордоном: на що звернути увагу. *EnableMe Україна*. 2023. URL: <https://www.enableme.com.ua/ua/article/adaptacia-ukrains-kih-ditej-u-skoli-za-kordonom-na-so-zvernuti-uvagu-8420> (дата звернення 05.05.2025).
3. Звиняцьківська З. Українські учні за кордоном: подвійне навантаження, реакція МОН та нюанси «перезарахування». *Нова українська школа*. 2022. 14 листоп. URL: <https://nus.org.ua/2022/11/14/ukrayinski-uchni-za-kordonom-podvijne-navantazhennya-reaktsiya-mon-ta-nyuansy-perezarahuvannya/> (дата звернення 07.05.2025).
4. European Commission / EACEA / Eurydice. *Supporting refugee learners from Ukraine in schools in Europe. Eurydice report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022. 34 p. URL: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/supporting-refugee-learners-ukraine-schools-europe-2022> (дата звернення 05.05.2025).
5. Cedos. *Education of Ukrainian refugees abroad (February 24 – June 20, 2022)*. 29.06.2022. URL: <https://cedos.org.ua/en/researches/education-of-ukrainian-refugees-abroad-february-24-june-20/> (дата звернення 05.05.2025).
6. Eurofound. *Social impact of migration: Addressing the challenges of receiving and integrating Ukrainian refugees*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2024. 75 с. URL: <https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/2024-03/ef23030en.pdf> (дата звернення 06.05.2025).
7. Вороніна-Пригодій Д. А. Освітня інтеграція засобами міжкультурної комунікації: міжнародний досвід підтримки українських дітей у Європі. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2025. Т. 7, № 1. С. 1–6. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2025.7112>.
8. Despite progress in accessing education, hundreds of thousands of school-aged refugee children from Ukraine remain out of school. *UNHCR Ukraine*. 28.06.2024. URL: <https://www.unhcr.org/ua/en/news/despite-progress-accessing-education-hundreds-thousands-school-aged-refugee-children-ukraine> (дата звернення 06.05.2025).
9. The number of Ukrainians with temporary protection in the EU is decreasing: latest Eurostat data. *Visit Ukraine Today*. 2024. URL: <https://visitukraine.today/blog/6159/the-number-of-ukrainians-with-temporary-protection-in-the-eu-is-decreasing-latest-eurostat-data> (дата звернення 05.05.2025).